

A NYÚLHÚS TERMÉKPÁLYA HAZAI KIHÍVÁSAI

DR. BODNÁR KÁROLY

SZIE Agrár- és Gazdaságtudományi Kar, 5540 Szarvas, Szabadság u. 1-3.

bodnarkaroly.dr@gmail.com

Bevezetés

Az egészséges táplálkozás és ezzel együtt az egészséges élelmiszerek iránti igény folyamatos növekedést mutat a világ fejlett országaiban. A nyúlhús számos szempontból megfelel annak az elvárásnak, hogy a hús legyen zsírban szegény, fehérjében viszonylag gazdag, könnyen emészthető, sőt célzott takarmányozással a beltartalma tovább gazdagítható a táplálkozás szempontjából fontos összetevőkkel (Dalle Zotte és Szendrő 2011). Tehát akár az egészségmegőrzés szempontjából fontos funkcionális élelmiszerként is szóba jöhet.

Ugyanakkor az ágazat számos problémával küzd. Így elmaradt a termelés emelkedése, romlott az orosz piac fizetőképessége, felhalmozódott az árukészlet, nőtt az eladatlan, lefagyasztott nyúlhús mennyisége. Emiatt kényszerű lépésre szánta el magát az ágazat két vágóhidja, az Olivia Kft saját termelése csökkentése mellett, 2016. év június 30.-tól nem vett át több vágónyulat. A Tetrabbit Kft az ár és a felvásárolt mennyiség csökkentése mellett döntött (Juráskó 2017). Mindkét döntés igen nehéz helyzetbe hozta a termelőket, mivel azok egy része jelentős kölcsönt vett fel, vagy fiatal gazda támogatás segítségével hozta létre nyúltelepét. A kialakult helyzet az ágazat több nagyüzemi termelőjét a termelés csökkentésére vagy bezárásra kényszerítette. A jelenlegi válsághelyzetet tovább nehezíti a nyúltartókat érő egyre nagyobb „állatjóléti” nyomás, melynek nem láthatók egyelőre a megoldása és várható kihívásai.

Jelen munka arra a kérdésre keres választ, hogy a nyúlhús előállítás termékpályáján milyen tényezők jelentenek kihívást vagy döntési kényszert az ellátási lánc szereplői számára.

Anyag és módszer

Az anyaggyűjtés primer módon nyúltermelőkkel és a Nyúl Termék Tanács elnökével folytatott interjúk formájában valósult meg. A szekunder adatok a hazai és részben nemzetközi szakirodalomból, valamint a Nyúl Termék Tanács éves összefoglalóiból származnak.

Eredmények és értékelésük

Spanyol kutatók vizsgálata szerint (Baviera-Puig et al. 2017) a házinyúl hústermelés ellátási láncában négy fő szereplő jelenik meg:

1. alapanyag beszállítók,
2. termelők,
3. vágóhidak és vágópontok,
4. elosztás (nagykereskedelem és hagyományos termelői értékesítési csatornák).

Az ágazat inputjai

Tenyészállat

Talán az első eldöntendő kérdés a termelő üzleti tervének készítésekor, hogy a termelést valamely nyúlfajtával vagy esetleg hibriddel folytassa (1. táblázat). Mindkettőnek van előnye és hátránya. Intenzív szaporítási ütem mellett a vállalkozói méretű telepeken az éves selejtezés mértéke eléri a 100-120%-ot. A tenyésznövényeket fajták esetében saját termelésből is előállíthatjuk. A hibrideket újra- és újra meg kell vásárolni a tenyésztőszervezettől. Az utóbbi megoldás jelentősen költségesebb, de a hibridek fajlagos testtömeggyarapodása és takarmányértékesítő képessége határozottan jobb.

1.táblázat: Fajták és hibridek megoszlása (%) a hazai nyúltelepeken
Table 1: Distribution of breeds and hybrids in the Hungarian farms (%)

Fajták és hibridek (Breeds and hybrids)	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Debreceni fehér (Debrecen White)	4,5	4,6	3,9	3,0	3,2	2,8	1,1
Hycole	58,9	54,7	48,2	40,0	40,0	40,1	39,5
Hyla	2,8	2,2	1,9	1,0	0,9	0	0
Hyplus	2,0	1,0	0	0	0	0	0
Pannon fehér (Pannon White)	30,5	36,0	44,4	47,0	46,9	48,1	50,3
Zika	1,3	1,5	1,7	9,0	9,0	9,0	8,5
Castor Rex	0	0	0	0	0	0	0,6
Összesen (Total)	100	100	100	100	100	100	100

forrás: Juráskó 2017

Őshonos nyúlfajtánk a magyar óriásnyúl is szóba jött termékelőállítás céljára, elsősorban termékszetszerű tartásban és takarmányozással kistermelői gazdaságokban. Keresztezési partnernek alkalmas, de fajtatiszta állományokban nem lehet igazi tenyésztői tevékenységet megvalósítani, hiszen az őshonos fajtákat nem lehet átkeresztezni, megújítani, hanem eredeti állapotukban kell azokat megőrizni (Igric 2017).

Takarmány

A 2016. év a nyúl nagyüzemi takarmányozása szempontjából vizsgálva relatív kiegyensúlyozott és „jó” évnak számított. A kiegyensúlyozottságát egyrészt a stabil, kellő mennyiségben rendelkezésre álló és kiváló minőségű takarmánybázis, másrészt az év közepétől csökkenő tendenciát mutató készletárak adja, amely áthúzódott kisebb emelkedéssel 2017 közepéig. A takarmányárak csökkenő trendet követték (4-6 %). A csökkenés mértékének köszönhetően, néhány év átlagában az egyik legalacsonyabb árral tudott dolgozni az ágazat! A takarmány-alapanyag piacon az előző évekhez hasonlóan megmaradtak a nagy árkülönbségek a nyugati és keleti országrész között. A minőséget tekintve nincsen nagy eltérés. A nyugati országrészben megmaradt az európai export árfelhajtó hatása. Árfelhajtó hatása csak a jó minőségű korpának volt, ami a készletárakban viszonylag nagyobb arányban szerepel.

A takarmányköltség jelenleg az összes költség 73-78 %-át teszi ki. A nagyüzemi kész keveréktakarmányok árai átlagosan nettó 76-85 Ft/kg körül alakultak, medikációtól és

beltartalomtól függően. A „gyógyszerek” költsége a kombinációtól függően 8-15%-a a késztakarmány árának.

Magyarországon jelenleg öt olyan takarmányipari vállalat dolgozik, amelyek nagyobb mennyiségben nagyüzemi nyúltakarmányokat állítanak elő. A havi kb. 2800-3200 tonna takarmányszükséglet több, mint 95%-át három cég gyártja. Az összes gyártáson belüli részesedésüket a 2. táblázat mutatja.

2. táblázat: Nyúltakarmányt gyártó takarmánykeverők megoszlása
Table 2: Distribution of rabbit pellet production

Takarmánykeverő (Feed mill)	%
Olivia Kft	42
Cargill Takarmány Zrt	35
Vaskút Feed Kft	19
Bonafarm Zrt	3
Agroszász Kft	1

forrás: Juráskó 2017

Termelés és méret

Ma hazánkban nagyjából 50-60 nagyüzemi nyúltenyészet létezik, ezek termelik a magyar nyúlállomány 95%-át, a maradék, kevesebb mint 5%-os arányt pedig a több száz kistermelő teszi ki. A termelő anyalétszám 100-110 ezerre tehető. Az általuk termelt mennyiséget összesen kettő darab vágóhid és üzem dolgozza fel, melyek közül az egyik Baján, a másik Lajosmizsén található. Az Európai Unió szigorú követelményeket támaszt az élelmiszerbiztonság terén, aminek egyik kulcskérdése a nyomonkövethetőség biztosítása – és ennek a hazai feldolgozó üzemek technológiája, higiéniai színvonala is magasan megfelel. A kiváló minőségű és az állatvédelmi szempontból ideális körülmények között előállított húst a legkényesebb hazai és külföldi piacok is keresik (VM Sajtóiroda 2013).

A jövő a nagyobb gazdaságoké. Ma egy család jövedelem-kiegészítés céljából 500 anyaállattal már sikeresen tud dolgozni, de a vállalkozói méret 1500-2000 nyúlnál kezdődik. A bajai cégnél, amely tenyésztéssel és vágással egyaránt foglalkozik, az állattartók - amennyiben komoly állománnyal hajlandók dolgozni - szakmai segítséget is kaphatnak. Integrációnkban biztosítják a partnereinknek takarmányt, genetikát és a tartástechnológiát. A nyúl termék tanács elnöke elmondta: szeretnék elérni, hogy a jelenlegi 4-4,5 millió vágóállattal szemben 2020-ra 7 millió vágóállatot tenyészessenek a hazai kis- és nagytermelők. (MTI)

A hazai szabályozás szerint a kistermelő olyan természetes személy, aki az általa kis mennyiségben termelt, betakarított, összegyűjtött és előállított élelmiszereket közvetlenül a végső fogyasztóknak és a kiskereskedelmi, vendéglátó, valamint közétkeztetési intézményeknek értékesíti. „A kistermelő a gazdaságában nevelt és tulajdonában lévő baromfit és nyúlfélét a tartás helyén levághatja.” A vágás előtti állományszintű, valamint a vágás utáni húsvizsgálatot a hatósági vagy az erre jogosult állatorvos végzi el és állítja ki a forgalomba hozatalhoz szükséges hússzállítási igazolást. Hetente legfeljebb 50 darab nyúlfélét vághat le és értékesíthet. A fenti megfogalmazás tartalmaz egy pontatlanságot esetleg fordítási hibát. A 2004. április 29-i 853/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet I. mellékletének 1.4. pontja szerint

„Nyúlféle: mezei és üregi nyulak és rágcsálók”, tehát sajnos nem házinyulat említ a szabályozás (Géher és Kasza, 2013).

Vágóhíd

A hazai nyulakat két vágóhídon, Lajosmizsén és Baján dolgozzák fel 50-50 százalékban, de a vágóhidak kapacitásának kihasználtsága is csak 50-60 százalékos. A nyulak 65-70 százalékát nagyüzemi telepen állítják elő elsősorban a két vágóhíd térségében, de jelentős nyúltenyésztő megyének számít Borsod-Abaúj-Zemplén, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar és Békés megye is (MTI 2017). A kistermelők egy része csehországi vágóhídra értékesíti a vágóállatait. A vágóalapanyag kínálat szűkülése következtében a lajosmizsei vágóhíd újra érdeklődik a kistermelői nyúl iránt, de az elvesztett termelői kedvet és bizalmat nehéz újra megteremteni.

Az ágazat érdekképviselője és támogatása

A Nyúl TermékTanács 2014-ben ünnepelte 20 éves fennállását, ma a nyúltenyésztők 95%-át képviselő országos szervezet. A TermékTanács kiemelt feladata a Földművelésügyi Minisztériumnak benyújtott ágazati stratégia megvalósítása, az ehhez szükséges támogatási javaslatok benyújtása és elfogadtatása. A Nyúl TermékTanács elkötelezte magát, hogy az ágazat középtávú stratégiáját végrehajtja, a támogatási rendszerek kibővítésével növeli a vágónyúl előállítását az országban. Mindezen célok elérése érdekében a szervezet is megújult, átalakult szakmai szervezetté, így Nyúl Szakmaközi Szervezet és TermékTanács lett. A szakmaközi szervezeti elismerés a szakmaközi törvényben meghatározott további előnyöket biztosít, illetve a piac zavartalan működésének biztosítása, valamint a piaci együttműködés tisztasága érdekében különleges jogosítványokkal ruhazza fel a szervezetet. Az elmúlt években a nyúltermelők több segítő támogatást is igénybe tudtak venni (MVH 2015). Az ágazat részesült vakcina támogatásban, a mixomatózis és az RHD elleni védőoltások teljes költségtámogatása formájában. Újra igényelhető a tenyésznövendék nyúlra támogatás 2000 Ft/egyed támogatási összeggel, mint csekély összegű támogatás igénybevételével. A TermékTanács több sikeres programot valósított meg szakmai fórumok és kiállításokon való részvétel keretében. További folytatódnak a szociális programok, a „Nyúl-unk a munkáért”, a „Mintanyúl”, „Vágónyúl”, „CastoRex” (prém) program.

Az értékesítés

Magyarországon a nyúlhús felvásárlása az 1960-as években kezdődött és 1991-ben 20 000 tonna nyúlhús kivitellel érte el a csúcspontot, ami 1994-re 10 000 tonna alá esett. Az elmúlt évtizedben kisebb ingadozásokkal stagnált, az utóbbi években azonban már emelkedő tendenciát mutat az előállítás. Hazánk 2012-ben a világranglista 14. helyét foglalta el (6500 tonna), amely a világ teljes termelésének 0,5%-a. Mivel a hazai fogyasztás rendkívül alacsony, a vágónyúl 3-4%-a belföldön, 96-97%-a külföldi piacokon kerül értékesítésre. Exportban 2011-ben csupán Kína, Franciaország és Belgium előzte meg Magyarországot. A magyar nyúlhús külkereskedelmi mérlege egyedülálló: importja nincsen; nettó exportórként a világon a második. 2011-ben a magyar nyúlhús elsősorban Németországba (25%), Olaszországba (24%) és Svájcba (21%) került, emellett Oroszországba is nőtt a kivitel (11%). Ezekre a területekre már a teljes mennyiség felét-kétharmadát feldolgozva, darabolt, kicsontozott, csomagolt

termékként értékesítették (Csomós 2012). Svájc több mint 50%-ban Magyarországról szerzi be a nyúlhúst. A hazai fogyasztás közösségi marketinggel történő ösztönzése mellett, a magyar nyúlhús-termelést és exportot a meglévő piacok megtartásával és bővítésével, valamint új piacok szerzésével lehetne fellendíteni. A svájci piac szempontjából legfontosabb az ottani állatjóléti elvárásoknak megfelelő tartástechnológia, a németeknél a vevők által preferált alternatív nevelési módszerek alkalmazása, míg az oroszoknál csak a jó minőségű nyúlhús termékek kínálata fontos (Szendrő 2015).

A hazai fogyasztás

Az országban az évi nyúlhús-fogyasztás fejenként mindössze 20 dekagramm, ezt szeretnék legalább fél kilogrammra növelni (MTI 2017). Minimális növekedés tapasztalható, mert egyre több multi áruházban lehet kapni nyulat, valamint a termék a kisebb áruházakban is egyre több helyen megjelenik. A fogyasztók több helyen érhetik el, így lassan bár, de egyre többet kezdenek fogyasztani belőle (Anonim 2017). Áruházi kóstoltatásokkal, látványkonyhával és főzőshow-val (1. ábra) indított fogyasztás-ösztönző és ismeretterjesztő kampányt a nyúlhús népszerűsítésére a Nyúl Termék Tanács, az Agrármarketing Centrum és a Földművelésügyi Minisztérium támogatásával 2017. júniusában.

fotó: Bodnár Károly

1. ábra: Bede Róbert mesterszakács a FarmerExpo-n
Figure 1: Robert Bede chef at FarmerExpo

Az áruházi kóstoltatások hatására, a promóció ideje alatt eddig 6%-kal növekedett az előcsomagolt nyúlhús forgalma. A termék tanács a 78. OMÉK-on többek között főzőshow-val és ismeretterjesztő kiadványokkal népszerűsíti ezt a rendkívül egészséges, nemzetközi szinten nagyon kedvelt húsfélét, amely a magyar konyhában jelenleg kevésbé gyakori (FM 2017).

Következtetések

Az ágazat számos, a nyúlhústermelés jelenlegi volumenének növelését akadályozó tényezővel terhelt. Az intenzív szaporítás együtt jár a magas tenyészállat értékkülönbséget költségnövelő hatásával, ami nehezen küszöbölhető ki, ha figyelembe vesszük, hogy az anyanyulak produkciója (alomszám) az 5-6. fialás után hanyatlani kezd. A takarmányköltség magas részaránya mellett terhet jelent a nyúltápok változó költsége és beltartalma. A nyúlhibridek takarmányértékesítő képessége kedvező, de csak kiváló minőségű beltartalom mellett érvényesül. Vállalkozói tevékenység során ezres nagyságrendű anyaállománnyal kell termelni, ami a jelenlegi körülmények között (bizonytalanságok az exportban) nagyon kockázatos. Ugyanakkor az ágazat eredményességét segíti a Nyúl Termék tanács munkája, és nyúltermelésben is megjelenő támogatási rendszer.

Összefoglalás

Jelen munka arra a kérdésre keres választ, hogy a nyúlhús előállítás termékpiacán milyen tényezők jelentenek kihívást vagy döntési kényszert az ellátási lánc szereplői számára. A nyúltermelés inputjai között a biológiai alapok és a takarmányozás problémái jelennek meg. A termelésben alapvető gondot okoz a méretgazdaságosság. A nyúlhús értékesítés alapvetően kiszolgáltatott a nemzetközi hatásoknak, és a hazai fogyasztás elenyésző hányadának.

Kulcsszavak: nyúl, hústermelés, input beszállítók, ellátási lánc, fogyasztás

Köszönetnyilvánítás

Köszönetemet szeretném kifejezni Juráskó Róbertnek, a Nyúl Szakmaközi Szervezet és Termék tanács elnökének, és mindazon nyúltenyésztőknek, akik adatgyűjtésem során rendelkezésemre álltak, és véleményükkel, tapasztalataikkal segítették munkámat.

Irodalom

- Anonim (2017): Továbbra is nagyon kevés nyulat eszünk. agrarszektor.hu, 2017. augusztus 18.
- Baviera-Puig, A. - Buitrago-Vera, J. - Escriba-Perez, C. - Montero-Vicente, L. (2017): Rabbit meat sector value chain. World Rabbit Science, 25. 95-108.
- Csomós É. (2012): Mikor nyúlunk a nyúlért? Agrárágazat, 2012. november, www.pointernet.pds.hu/ujzagok/agraragazat/
- Dalle Zotte, A. – Szendrő Zs. (2011): A nyúlhús, mint funkcionális élelmiszer. Baromfiágazat. 11. 4. 84-88.
- FM (2017): Együnk több nyulat, íme egy kedvcsináló! agroinform.hu, 2017. szeptember 24.
- Géher D. J. - Kasza Gy. (szerk.) (2013): Tájékoztató a kistermelők élelmiszer-előállítással kapcsolatos lehetőségeiről. Vidékfejlesztési Minisztérium, Budapest
- Igric D. (2017): Meghozzuk a kedvét a magyar óriásnyúl tartásához. agroinform.hu, 2017. 06. 22
- Juráskó R. (2017): A magyar nyúltenyésztés helyzete 2016-ban. In proc.: 29. Nyúltenyésztési Tudományos Nap, Kaposvári Egyetem, Kaposvár, 2017. május 31., 3-11.
- Kadosa G. (2011): Veszélyben a házinyúl tenyésztése. agrarszektor.hu, 2011. március 04.
- MVH (2015): A nyúlton túl: Ismét támogatják a tenyésztőket. agroinform.hu, 2015. november 11.
- MTI (2017): Kerüljön nyúl az Ön gazdaságába - és az asztalára is. agroinform.hu, 2017. október 14.
- Szendrő K. (2015): A világ és Magyarország nyúlhústermelése és külkereskedelme. Gazdálkodás. 59. 2. 114-126.
- VM Sajtóiroda (2013): Új elemekkel bővül a háztáji program. 2013. 05. 27., agronaplo.hu/hirek/uj-elemekkel-bovul-a-hasztaji-program

Challenges in the supply chain of Hungarian rabbit meat production

Abstract

The present paper seeks to find out what factors pose challenges or decision constraints to supply chain operators in the product chain of the rabbit meat production. Among the inputs of rabbit production, there are problems of biological background and feeding. The economical level of production is a fundamental problem. The rabbit meat sales are basically vulnerable to international influences of export possibilities and to a negligible proportion of domestic consumption.

Keywords: rabbit, input suppliers, meat production, consumption, supply chain